

Тульба Н.
студентка V курсу
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
міжнародного права та
міграційної політики ТНЕУ
Баран А.В.

ПОНЯТТЯ «ПРИВАТНЕ ТА СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ» В ПРАКТИЦІ ЄСПЛ

«Кожен має право на повагу до його приватного та сімейного життя, до житла і до таємниці кореспонденції» - такі слова є ключовими в статті 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка захищає чотири права: на приватне і сімейне життя, на житло та на кореспонденцію [1].

«Приватне життя» є терміном з широким значенням, яке не піддається вичерпному визначенню. Однак, як вбачається з практики ЄСПЛ, право на повагу до «приватного життя» є правом на приватність, правом жити так, як кожен того бажає, і бути захищеним від оприлюднення фактів приватного життя, та воно охоплює: персональні дані особи; деякі аспекти фізичного то соціального «я»; встановлення та підтримання стосунків з іншими людьми та зовнішнім світом; ім'я, прізвище особи (зміна написання), зовнішній вигляд особи; визначення персональної ідентичності; право визначати своє приватне життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб; право на доступ до інформації, пов'язаної з особою та визначенням її правового статусу; здоров'я людини, медичне втручання; збирання медичних даних, складання історії хвороби, конфіденційність медичних даних; право особи на фізичну і моральну (психічну) цілісність; право на розвиток особистості; право особи на безпечне довкілля; право на приватний простір, тощо [2, с.73].

Сімейне життя в трактуванні статті 8 включає зв'язки між родичами, наприклад, між батьком, матір'ю і дітьми усередині одного шлюбу, а також між бабусею, дідусем і онуками. Однак, відсутня відмінність між «оформленою за законом» і «не оформленою за законом» родиною.

Європейський суд з прав людини передбачає як негативний (невтручання держави) обов'язок держави, так і позитивний (активні дії з боку держави) обов'язок. Негативний обов'язок полягає в тому, що суб'єкти владних повноваження не мають права втручатись у приватне та сімейне життя особи, а також порушувати право на повагу до особистого житла та кореспонденції особи. Проте слід вирізняти державне втручання, яке здійснюється в інтересах. Воно виходить за межі дії статті 8 Конвенції. Позитивний обов'язок держави це необхідність здійснення певних заходів, спрямованих на забезпечення реалізації прав, передбачених статтею 8 Конвенції [3].

Відповідно до практики Європейського суду з прав людини – кожне виправдане втручання в приватне життя, сімейне життя має спиратися на закон. Зокрема, воно має бути доступним для тих, кого зачіпає, а також наслідки його застосування мають бути передбачуваними і таке законодавство повинно відповідати принципіві верховенства права. Вираз «згідно із законом» не лише означає, що можливість втручання передбачається законом, а й що, той є доступним, наслідки його застосування – прогнозованими, закон не є свавільним і вміщує чіткі дискреційні повноваження суб'єкта - правообмежувача. Суд інтерпретує обмеження «згідно із законом» широко, включаючи в нього також такі параметри: передбачуваність обмеження, дотримання встановленої в національному законі процедури, чіткість дискреційних повноважень щодо правообмеження, недостатня доказова база судового рішення, що шкодить передбачуваності застосування закону. Втручання визнається «необхідним у демократичному суспільстві», якщо воно проходить тест пропорційності втручання. У низці рішень ЄСПЛ конкретизував критерії балансування інтересів держави та особи [4].

Так, для того щоб втручання було пропорційним, недостатнім є формальне обґрунтування для обмеження права. Обмеження повинне бути обґрунтованим і не може засновуватися на застарілій підозрі. Воно також повинне мати правову підставу в законі, засновуватися на всебічному аналізі доказів. Обмеження повинне ґрунтуватися на гнучкому механізмі, що враховує особливості конкретної справи. Особа, чії права обмежуються, повинна мати змогу висловити свою позицію перед органом, що здійснює правообмеження, і на неї не повинен перекладатися обов'язок щодо доказування. Ось наприклад, у справі «Гарнага проти України», в якій йшлося про зміну прізвища та по- батькові. Суд також нагадує, що хоча зобов'язання щодо зміни імені особи може вважатися втручанням у приватне життя такої особи, відмову в наданні особі дозволу взяти нове ім'я не можна автоматично вважати таким втручанням. Суд вважає, що хоча мета статті 8 Конвенції головним чином стосується захисту особи від свавільного втручання державних органів, вона не лише зобов'язує державу утриматися від такого втручання, але й покладає на неї позитивні зобов'язання, властиві дієвій повазі до приватного та сімейного життя [5]. Якщо межі між позитивними та негативними зобов'язаннями держави за статтею 8 не можна визначити з достатньою точністю, то застосовні принципи, тим не менш, є подібними.

В обох контекстах слід дотримуватись справедливого балансу, який потрібно встановити між конкуруючими інтересами особи та суспільства в цілому. Визнаючи, що в особи можуть існувати справжні причини, щоб бажати змінити своє ім'я, Суд визнає, що законодавчі обмеження такої можливості можуть бути виправдані інтересами суспільства, наприклад, для забезпечення точного обліку населення або схоронності засобів ідентифікації особи та зв'язку носіїв певного імені з сім'єю.

У справі «М.Р. та Д.Р. проти України» суд нагадує, що хоча основною ціллю статті 8 Конвенції є захист особи від свавільного втручання органів державної влади, додатково можуть існувати позитивні зобов'язання, притаманні ефективній «повазі» до сімейного життя. Щодо обов'язку держави вживати позитивні заходи стаття 8 передбачає право одного з батьків вживати заходи з метою возз'єднання з дитиною та обов'язок національних органів влади вживати такі заходи [6].

Проте цей обов'язок не є абсолютним, оскільки возз'єднання батьків з їхньою дитиною може не бути негайним і може вимагати підготовки. Характер та обсяг такої підготовки залежатиме від обставин кожної справи, але розуміння та співпраця усіх зацікавлених сторін завжди є важливими складовими. Крім того, при виникненні труднощів, здебільшого внаслідок відмови одного з батьків, з яким проживає дитина, виконувати рішення, яким зобов'язано негайно повернути дитину, відповідні органи влади повинні накласти належні санкції у зв'язку з відмовою у співпраці. Хоча примусові заходи щодо дітей є небажаними у цій вразливій сфері, не можна виключати застосування санкцій у випадку явно неправомірної поведінки того з батьків, з яким проживає. Вирішальним є те, чи вжили національні органи влади всі необхідні заходи для забезпечення виконання рішення, які можуть обґрунтовано вимагатись за конкретних обставин кожної справи [7, с.44].

Таким чином, за практикою ЄСПЛ порушення статті 8 Конвенції можуть мати дві форми: порушення позитивного зобов'язання (незабезпечення умов для реалізації права) та негативну форму (невиправдане втручання). Більшість справ у практиці ЄСПЛ стосуються другого аспекту.

Втручання не є виправданим, якщо порушено один із трьох критеріїв: законність обмеження, його законну мету та необхідність у демократичному суспільстві. Законна мета є найменш дієвим із цих критеріїв.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : ратифіковано Законом України від 17.07.97 № 475/97-ВР. URL : Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (дата звернення: 01.05.2020).

2. Паліюк В. П. Застосування судами загальної юрисдикції України Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у разі «неякісного» законодавства (положення ст. 8 Конвенції щодо права на повагу до приватного і сімейного життя). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2014. №1. С. 73-78.

3. Чевичалова Ж.В. Розуміння терміна «сімейне життя» в контексті ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. *Теорія і практика правознавства*. 2015. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_2_27

4. Збірник витягів з рішень Європейського суду з прав людини, рекомендованих для вивчення при підготовці до письмового анонімного тестування у межах іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів на відповідність займаній посаді від 1 січня 2018 р. URL : <http://nsj.gov.ua/files/1529653117151749398%82.pdf> (дата звернення: 02.05.2020).

5. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гарнага проти України» (Заява № 20390/07). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_960 (дата звернення: 12.05.2020).

6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «М.Р. та Д.Р. проти України» (Заява № 63551/13). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c87 (дата звернення: 12.05.2020).

7. Явор О. «Сімейне життя» в інтерпретації Європейського суду з прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №10. С.44-51.

Федурцо А.

*студентка факультету міжнародних відносин
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки.*

*Науковий керівник: к.політ. н., доцент
кафедри міжнародних
відносин і регіональних студій
Східноєвропейського національного
університету ім. Лесі Українки*

Вознюк Є.В.

ПОЛІТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Політична психологія – це наука, що виникла на межі політології та соціальної психології. Головне завдання політичної психології полягає у аналізі психологічних механізмів політики та виробленні практичних рекомендацій із оптимального здійснення політичної діяльності на усіх її рівнях.

Загальною датою народження цієї науки можна вважати 1968 рік, як раз тоді коли була заснована «політична психологія» при Американській асоціації політичних наук, а у деяких штатах США розпочались спеціальні курси психології. Також у 1979 році організували «Товариство політичних психологів» що отримало статус міжнародної організації та почали випуск власного журналу «Political Psychology». Відлік сучасного етапу психології слід вести із часу видання у 1973 році колективної монографії під редакцією Джин Клултсон. В ній було підбито підсумки щодо розвитку психології та виокремлені найважливіші напрямки для подальшого досліджування. А вже у 1968 році була виявлена ще одна помітна віха у світі монографії під редакцією Мартіна Готтфріда.

Більшість науковців дотримуються тієї думки, що фокус вивчення і дослідження у цій дисципліні повинен бути зосереджений на взаємодії політичних та психологічних феноменів. При визнанні об'єктного поля можна зазначити, що у першу чергу слід досліджувати політичну сферу суспільства та взаємодію з нею психологічних чинників. Також потрібно приділяти велику увагу для таких аспектів як звернення увагу на результат психологічних впливів на політику та робити спроби зрозуміти процес формування тих чи інших